

wane jako prawo człowieka. Prawa człowieka mogą być uznane, co najwyżej, za podstawę prawa narodów do samostanowienia. Autor pisze wprost, że „utożsamianie praw narodów z kolektywnymi prawami człowieka jest niewłaściwe. Osobie ludzkiej, która jest bytem realnym, substancjonalnym, przysługują prawa człowieka. Natomiast narodowi, który jest bytem realnym, *sui iuris*, przysługują prawa narodów”. Nie ulega wątpliwości, że powyższa teza przez wielu może zostać odebrana jako kontrowersyjna. Należy jednak podkreślić, że została ona w sposób precyzyjny udowodniona, co stanowi największy walor książki.

Trzeba zaznaczyć, że prawo narodów do samostanowienia zostało omówione w szerokim kontekście istniejących stosunków polityczno-gospodarczych. Realizacja tego prawa zależy bowiem w dużym stopniu od suwerenności ekonomicznej. Zdaniem Autora „dążenie do wprowadzenia w życie prawa narodów do samostanowienia musi być poprzedzone przebudową niesprawiedliwych struktur społeczno-gospodarczych. Wszelki rażący brak równowagi w świecie, zarówno w dziedzinie gospodarczej, jak i politycznej, jest poważnym zagrożeniem dla pokoju międzynarodowego”.

Z całą pewnością recenzowana książka zasługuje na uwagę. Należy podkreślić, że winna się ona stać obowiązkową lekturą nie tylko dla prawników (w szczególności specjalistów z zakresu praw człowieka oraz prawa międzynarodowego publicznego), ale również politologów, socjologów, osób zajmujących się stosunkami międzynarodowymi itd. Zwraca uwagę bogato wykorzystana literatura, jak i odwołanie się do wielu po raz pierwszy tłumaczonych na język polski dokumentów międzynarodowych.

Grzegorz Jędrejek

Anna Przyborska - Klimczak, Wojciech Szczepan Staszewski, Stanisław Wrzosek, *Międzynarodowa współpraca w dziedzinie kultury. Wybór dwustronnych umów zawartych przez Polskę*, Radom: Wyższa Szkoła Handlowa w Radomiu 2002, ss. 312.

Współpraca kulturalna stanowi jeden najważniejszych czynników sprzyjających integracji społeczności międzynarodowej, ułatwiając wzajemne poznanie, poszanowanie i zrozumienie między państwami. Pozwala dostrzec etniczną i kulturalną bliskość narodów, szczególnie sąsiadujących ze sobą, dzięki czemu niekiedy zapobiega powstawaniu sporów i konfliktów lokalnych, stanowi zatem istotny element tworzenia podstaw pokoju i bezpieczeństwa na świecie. Prezentacja dziedzictwa kulturalnego poszczególnych państw przyczynia się do podkreślenia ich tożsamości, pomaga

w utrzymaniu bogactwa i różnorodności kulturowej poszczególnych regionów świata. Podejmowanie wspólnych działań w tej dziedzinie jest również okazją do wzbogacania kultur narodowych poszczególnych państw.

Przedstawione argumenty pojawiają się we wstępach wielu umów, zarówno wielostronnych jak i dwustronnych, za których pomocą państwa regulują współpracę kulturalną. Stały się również inspiracją dla Autorów prezentowanego zbioru do zainteresowania się praktyką traktatową Polski w tej dziedzinie. Wybór tej problematyki wydaje się tym bardziej uzasadniony, że pomimo dużego znaczenia współpracy kulturalnej dla budowy wzajemnego poszanowania i zaufania między państwami pozostaje ona niedocenianą dziedziną stosunków międzynarodowych. W kontekście wzmoczonych wysiłków na rzecz integracji o charakterze gospodarczym i militarnym zarówno państwa, jak i środki masowego przekazu, opinia publiczna, a także przedstawiciele nauki poświęcają tej tematyce mniej uwagi, koncentrując ją raczej na problemach gospodarczych, politycznych i społecznych, na co zwracają uwagę Autorzy we wprowadzeniu do prezentowanej publikacji (s. 12).

W polskiej literaturze przedmiotu można znaleźć opracowania, które prezentują dokumenty międzynarodowe dotyczące współpracy w dziedzinie kultury, zawierają podstawowe umowy wielostronne regulujące stosunki między państwami na płaszczyźnie uniwersalnej i regionalnej (np. C. Lewandowski, *Międzynarodowe stosunki kulturalne. Wybór dokumentów i literatury*, Wrocław 2001). Nie było dotychczas wyboru dokumentów obejmującego dwustronne umowy wiążące Polskę w zakresie współpracy kulturalnej. Prezentowany zbiór wypełnia tę lukę.

Zaletą publikacji jest jej kompleksowy charakter. Zamieszczono w niej bowiem wszystkie dwustronne umowy na temat współpracy kulturalnej zawarte przez Polskę. Warto zaznaczyć, że oprócz opublikowania w całości tekstów ponad osiemdziesięciu obowiązujących traktatów został również w aneksie zamieszczony wykaz umów, które jeszcze nie weszły w życie. W ten sposób zaprezentowany został cały dorobek traktatowy Polski w dziedzinie dwustronnych umów kulturalnych. Należy podkreślić, że wykorzystano nie tylko teksty urzędowe, opublikowane w „Dzienniku Ustaw” i „Monitorze Polskim”, ale również jednaście tekstów dotychczas nie publikowanych, udostępnionych przez Ministerstwo Spraw Zagranicznych RP. W kilku przypadkach konieczne było dokonanie przekładu tekstów na język polski (z języków angielskiego i francuskiego). Zwraca uwagę staranność opracowania, każda umowa poprzedzona jest bowiem informacją na temat jej zawarcia i terminu wejścia w życie.

Należy zgodzić się z poglądami wyrażonymi we wprowadzeniu do zbioru, że może on nie tylko służyć poznaniu uregulowań prawnych stosowanych przez państwa w zakresie współpracy kulturalnej, ale również stanowi interesujący materiał źródłowy do badań nad praktyką traktatową państw, a także formami instytucjonalizacji współczesnych stosunków traktatowych w ostatnim półwieczu: najstarsze zamieszczone teksty pochodzą z lat pięćdziesiątych (z Republiką Jugosławii, Koreańską Republiką Ludowo-Demokratyczną, Arabską Republiką Egiptu i Królestwem Norwegii), najnowsza konwencja została zawarta z Republiką Słowacką w 2000 r. Dokonując analizy umów, można prześledzić ich ewolucję od bardzo krótkich tekstów, zawierających jedynie ogólne sformułowania, do obszernych

regulacji z lat dziewięćdziesiątych. Warto również zwrócić uwagę na różnorodność w zakresie postanowień formalnoprawnych, formy umów (szczególnie interesujące są umowy zawarte w formie wymiany not), sposobów związania się umową oraz czasu ich obowiązywania. Podstawową formą instytucjonalizacji stosunków kulturalnych między państwami są komisje mieszane, tworzone na podstawie umów i uprawnione do wykonywania ich postanowień.

Dodatkowymi materiałami zamieszczonymi w aneksie, uzupełniającymi materiał źródłowy, są dokumenty dotyczące dyplomacji kulturalnej. List intencyjny Ministrów Spraw Zagranicznych oraz Kultury i Sztuki w sprawie współdziałania na rzecz skoordynowanej promocji kultury polskiej, Statut Centrum Międzynarodowej Współpracy Kulturalnej – „Instytut Adama Mickiewicza” oraz Informacja o reformie polskiej dyplomacji kulturalnej. Przedstawiono też pełny wykaz instytutów polskich oraz zagranicznych ośrodków i instytutów kultury w Polsce.

Publikacja zawiera cenny materiał źródłowy dla urzędników, prawników, działaczy kultury i wszystkich innych osób interesujących się problematyką międzynarodowych stosunków kulturalnych, a szczególnie współpracą kulturalną państw.

Anna Janicka

Katedra Prawa Międzynarodowego Publicznego KUL

Piotr P o g o n o w s k i, *Organy postępowania upadłościowego*, Warszawa: Dom Wydawniczy ABC 2001, ss. 360.

Każdą monografię z zakresu szeroko rozumianego postępowania cywilnego należy przyjąć z dużą uwagą. Sama dyscyplina uchodzi bowiem za szczególnie trudną wśród nauk jurystycznych, a co za tym idzie – niewielu autorów w sposób naukowy zajmuje się omawianą problematyką. Dlatego też monografia dr. Piotra Pogonowskiego, adiunkta Katedry Postępowania Cywilnego na Wydziale Prawa KUL, a także Głównego Specjalisty w Izbie Cywilnej Sądu Najwyższego, winna stać przedmiotem zainteresowania tak teoretyków, jak i praktyków prawa.

Recenzowana praca zasługuje na uwagę także dlatego, że dotyczy problematyki, która po II wojnie światowej aż do roku 1989 była w polskiej nauce prawa niemal nieobecna. Jak wiadomo, w gospodarce rozdzielczo-nakazowej instytucja upadłości w ogóle nie istniała. Po przemianach ustrojowych z przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych okazało się nagle, że wiele przedsiębiorstw nie ma racji bytu w gospodarce wolnorynkowej. Pojawiła się konieczność sięgnięcia do Rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 24 października 1934 r. – Prawo upadłościowe. Nie może nas zatem dziwić fakt, że P. Pogonowski odwołuje się w szerokim zakresie do prac polskich autorów z okresu dwudziestolecia międzywojennego. Omawiana praca jest niejako kontynuacją dzieła znakomitych procesualistów z okresu II Rzeczypospolitej.